

მესამე პირების ჩართვის მნიშვნელობა სამოქალაქო პროცესში

ნინო ხარიტონაშვილი

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თსუ იურიდიული ფაკულტეტის დოქტორანტი
სსიპ „საქართველოს ნოტარიუსთა პალატა“, იურისტი

საკვანძო სიტყვები: სასამართლო, ინტერესი, უფლება

შესავალი

სამოქალაქო საპროცესო კანონმდებლობაში არსებული მესამე პირების ინსტიტუტი უზრუნველყოფს ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლით განსაზღვრული სამართლიანი სასამართლოს უფლების რეალიზებას.¹ იგი ხელს უწყობს იმ პირების მიერ სასამართლოსათვის მიმართვის უფლების განხორციელებას, რომლებიც არ მონაწილეობენ ორ მხარეს შორის სასამართლოში მიმდინარე

სამოქალაქო დავაში, მაგრამ აცხადებენ დამოუკიდებელ მოთხოვნას დავის საგანზე ან სასამართლო გადაწყვეტილებას ამ საქმეზე, შეუძლია შემდგომში გავლენა მოახდინოს მის უფლებებსა და მოვალეობებზე ერთ-ერთი მხარის მიმართ. მეცნიერებს შორის მესამე პირებთან დაკავშირებით არსებობს აზრთა სხვადასხვაობა: „თანამედროვე პირობებში დამოუკიდებელი სასარჩელო მოთხოვნის გარეშე მესამე პირების საქმეში მონაწილეობამ შესაძლოა არსებითად გაართულოს სასამართლო დავის მიღება, ამიტომ, განსაკუთრებული აუცილებლობა ამ მონაწილეობისათვის არ არსებობს.“²

1 ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენცია, 04.11.1950. რომი, მუხლი 6. www.matsne.gov.ge

2 Приходько И.А., 2005. Доступность правосудия в арбитражном и гражданском процессе. СПб.: Изд-во С.-Петербургского гос. ун-та, N3, С. 345 – 347.

მითითებულ მოსაზრებას აბათილებს ის, რომ მოცემული საპროცესო ინსტიტუტის საშუალებით უზრუნველყოფილია საქმის დასასრულისადმი ყველა დაინტერესებული პირის უფლებებისა და ინტერესების დაცვა. „მესამე პირების საქმეში მონაწილეობა იძლევა ერთსაქმეში ყველა მტკიცებულებითი მასალის გაერთიანების საშუალებას, ვინაიდან, მესამე პირები დაინტერესებულნი არიან მათ მიერ წამოყენებული მოსაზრებების დადასტურებაში და შესაძლოა, ხელთ ჰქონდეთ სათანადო მტკიცებულებებიც (ფაქტობრივი მონაცემები). მათი საქმეში მონაწილეობა უზრუნველყოფს სასამართლოს მიერ საქმის გარემოებების უფრო სრულყოფილად გამოკვლევის შესაძლებლობას და სასამართლოს თავიდან აცილებს ერთმანეთთან დაკავშირებულ საქმეებზე ურთიერთსაწინააღმდეგო გადაწყვეტილების გამოტანას“.³ მესამე პირთა მონაწილეობა უზრუნველყოფს საქმეში მონაწილე პირთა უფლებებისა და ინტერესების დაცვასთან დაკავშირებული საკითხების უფრო სწრაფ და სწორ გადაწყვეტას, სასამართლო ორგანოების დროის დაზოგვას და განამტკიცებს სამოქალაქო პროცესის ერთ-ერთ ფუნდამენტურ საპროცესო ეკონომიკის პრინციპს. ამასთან, მესამე პირების ინსტიტუტი, ფაქტობრივად, წარმოადგენს ქვეყნის სამოქალაქო საპროცესო სამართლებრივი კულტურის განსაზღვრელ ერთ-ერთ საზომს. ვინაიდან, იმისდა მიხედვით, თუ როგორ არის განსაზღვრული მათი უფლებათა მოცულობა, შესაძლებელია მსჯელობა, თუ როგორ იცავს კანონმდებელი მოქალაქეთა უფლებებს.

უძველესი დროიდან მესამე პირების სამართლებრივი სტატუსის განვითარებას ახასიათებდა განსხვავებული უფლებრივი სტატუსი, მუდმივად ხდებოდა მესამე პირების საპროცესო უფლებებისა და მოვალეობების მოცულობის გაფართოება. სამოქალაქო სამართალწარმოებაში მესამე პირების ინსტიტუტი ცნობილი იყო

3 ქურდაძე შ. ხუნაშვილი ნ., 2012. საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო სამართალი, გამომცემლობა „მერიდიანი“, თბილისი; გვ. 126.

სამართლის განვითარების ადრეულ ეტაპზე, რაც გვაძლევს საფუძველს იმისათვის, რომ მესამე პირების, როგორც დამოუკიდებელი საპროცესო ინსტიტუტის წარმოშობის სამშობლოდ რომის სამოქალაქო საპროცესო სამართალი მივიჩნიოთ.⁴ თუმცა, როგორც რუს სწავლულს, დ.ს. ფლექსორს აქვს აღნიშნული, „რომის სამართლის ნორმები, რომლებიც ეძღვნება მესამე პირების სამართლებრივ მდგომარეობას რომის სამართლის სამოქალაქო პროცესში, გამოირჩევა უკიდურესად მწირი შინაარსით.“⁵ ამ მოვლენის გამომწვევი მიზეზი მდგომარეობდა რომის სამოქალაქო პროცესის მკაცრად ფორმალურაგებულებაში ე.ი. მისი შედეგები წარმოადგენდა მხარეთა კერძო მოლაპარაკების რეზულტატს, რომელიც არ უშვებდა სამოქალაქო პროცესში არასანქცირებულ ჩარევას. მხოლოდ პროცესის დასაწყისში იყო შესაძლებელი, მესამე პირი შეერთებოდა მოსარჩელეს ან მოპასუხეს.

სამოქალაქო პროცესში მესამე პირების სამართლებრივი მდგომარეობის განსაზღვრაში მნიშვნელოვანი ნაბიჯი იქნა გადადგმული კანონიკური სამართლის სწავლულების მიერ. ამ პერიოდში გამოიკვეთა საქმეში მესამე პირების ისეთი მონაწილეობა, რომლის დროსაც ისინი პროცესის მონაწილე მხარეთაგან დამოუკიდებლად აცხადებენ თავიანთ დამოუკიდებელ უფლებას სადავო ქონებაზე. თავად ასეთი უფლების წარდგენამ ამ დროს მიიღო ზუსტი სამართლებრივი განსაზღვრების სახე და ჩამოყალიბდა განსაკუთრებული საპროცესო ინსტიტუტი «intervention principal is», რაც უდავოდ ადასტურებს ამ ინსტიტუტის მნიშვნელოვან განვითარებას. შუა საუკუნეების გერმანიის სამოქალაქო პროცესი, ისევე, როგორც რომის სამოქალაქო პროცესი, არ უშვებდა მესამე პირების მიერ კანონიერ ძალაში შესული გადაწყვეტილების გასაჩივრებას. მესამე პირების ინტერესები

4 Горелов М.В., 2012. Третьи лица в гражданском процессе: из глубины веков // Арбитражный и гражданский процесс. №2. С. 41.

5 Флексор Д.С. 1894. Отмена решений по просьбе третьих лиц, не участвующих в деле. СПб., гв. 15.

და უფლებები საკმარისად იყო დაცული, ერთი მხრივ, მათთვის მინიჭებული უფლებებით სასამართლოს მიერ გადანყვეტილების გამოტანამდე საქმეში ჩართვის თაობაზე, ხოლო, მეორე მხრივ, სრული შესაძლებლობით წარედგინათ დამოუკიდებელი სარჩელი იმ შემთხვევაში, თუ სასამართლოს გადანყვეტილება, რომელიც მათს უფლებებს არღვევდა, შევიდოდა კანონიერ ძალაში.⁶ დღესდღეობით, სამოქალაქო საპროცესო კოდექსები ყველა გერმანულენოვან ქვეყანაში გვაძლევს თითქმის ერთნაირ რეგულაციებს პროცესში მესამე პირების მონაწილეობის თაობაზე: პირს, რომელსაც აქვს მოთხოვნა უკეთეს უფლებებზე დავის საგნის ან უფლების მიმართ, რაზეც მიმდინარეობს სამართალწარმოება სხვა პირებს შორის, უფლება აქვს ამტკიცოს თავისი მოთხოვნა მიმდინარე პროცესში ორივე მხარის წინააღმდეგ. (hauptintervention – principal intervention)⁷. თუ მესამე პირს აქვს იურიდიული ინტერესი მიმდინარე სამართალწარმოების ერთ-ერთი მხარის წარმატებისაკენ, ამ პირს შეუძლია შეუერთდეს დავას იმ მხარის დასახმარებლად, რომლის წარმატებაშიც დაინტერესებულია (Nebenintervention – auxiliary intervention). ასევე მესამე პირების რეგულაცია (Streitverkündung) ცნობს შემთხვევებს, როდესაც მხარეს განზრახული აქვს მოთხოვნის წაყენება მესამე პირის მიმართ.⁸ აღნიშნული ბოლო ორი ინტერვენციის სახეს ქართული სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი აერთიანებს დამოუკიდებელი მოთხოვნის გარეშე “მესამე პირების” ცნებაში.

მესამე პირების ჩართვის მნიშვნელობა სამოქალაქო პროცესში

საზღვარგარეთის ქვეყნები მესამე პირების საქმის განხილვაში მონაწილეობას შემდეგი ტერმინით გამოხატავენ „intervention“ (ჩართვა/შეჭრა). საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო სისტემაში თავად ქმედება ცალკე ტერმინით არ არის განსაზღვრული, ხოლო პირებს, რომლებიც მხარეების მიერ დაწყებულ საქმის წარმოებაში ერთვებიან, „მესამე პირები“ ეწოდებათ. ტერმინს „მესამე პირი“ სუფთა ტექნიკურ ხასიათი აქვს, ვინაიდან იგი რიგითობის მიხედვით მოსარჩელისა და მოპასუხის შემდეგ არის მესამე.⁹ ვინაიდან მესამე პირების დაინტერესების ხარისხი და კავშირი პროცესის ობიექტთან – დავის საგანთან – შესაძლოა იყოს განსხვავებული, შესაბამისად, მესამე პირების დაინტერესების ხასიათიდან გამომდინარე, კანონი განასხვავებს მათი მონაწილეობის ორ ფორმას: მესამე პირი დამოუკიდებელი სასარჩელო მოთხოვნით, რომელიც მონაწილეობს რა პროცესში თავდაპირველ მოდავე მხარეებთან ერთად, აცხადებს დამოუკიდებელ პრეტენზიას დავის საგანზე და მესამე პირი – დამოუკიდებელი სასარჩელო მოთხოვნის გარეშე, რომელიც საქმეში ერთვება მოსარჩელის ან მოპასუხის მხარეზე და არ გააჩნია დამოუკიდებელი პრეტენზია დავის საგანზე. ორივე ფორმით პროცესში მონაწილეობისათვის საერთოა მესამე პირების ყველაზე მნიშვნელოვანი დამახასიათებელი თავისებურება – სხვა პირების მიერ უკვე დაწყებულ დავაში ჩართვა, რის გამოც, მიუხედავად კოდექსით დადგენილი განსხვავებულ უფლებათა მოცულობისა, ისინი გაერთიანებულნი არიან საერთო ცნების – „მესამე პირების“ ქვეშ.

იმის გათვალისწინებით, რომ სამოქალაქო პროცესის ქვაკუთხედად ცივილისტები მიიჩნევენ შემდეგ პრინციპებს:

6 Горелов М.В. 2012. Третьи лица в гражданском процессе: из глубины веков // Арбитражный и гражданский процесс. №2. С. 41-43.
 7 C. H. van Rhee, European Traditions in Civil Procedure, edited by C.H. van Rhee, 2005 Interseria Antwerpen – Oxford, P. Oberhammer; T. Domej, P. 103-106
 8 Braun/Grunsky, 2000. Zivilprozessrecht, Germany, გვ. 102-104

9 Мельников А.А., 1981. Курс Советского Гражданского Процессуального права, том первый, Теоритические основы правосудия по гражданским делам, издательство „наука“, Москва, с 236.

სასამართლოსა და მართლმსაჯულების ხელმისაწვდომობის რეგულირება; პროცესის სამართლიანობის უზრუნველყოფა; სწრაფი და ეფექტური პროცესის უზრუნველყოფა; ზუსტი და ეფექტური შედეგების მიღწევა,¹⁰ მიუხედავად დასკვნამდე, რომ მესამე პირების ინსტიტუტი წარმოადგენს ზემოაღნიშნული პრინციპების რეალიზაციის აუცილებელ კომპონენტს. კერძოდ, ის, რომ გარეშე პირს აქვს შესაძლოლობა, ახალი დავის დაწყების გარეშე ჩაერთოს მხარეთა შორის მიმდინარე დავაში თავისი უფლებების რეალიზაციის მიზნით, წარმოადგენს ერთ-ერთ გარანტს პირველი პრინციპის – მართლმსაჯულების ხელმისაწვდომობის განხორციელებისათვის. ამასთან, საქმეზე ჭეშმარიტების დადგენისათვის, აუცილებლობას წარმოადგენს დავაში მესამე პირების მონაწილეობა, რათა უზრუნველყოფილ იქნას პროცესის სამართლიანობა. რაც შეეხება მესამე პრინციპს, სწრაფი და ეფექტური პროცესის უზრუნველყოფას, შეგვიძლია გავეცნოთ განსხვავებულ მოსაზრებებსაც, კერძოდ, იმას, რომ მესამე პირების საქმეში მონაწილეობამ შესაძლოა შეაყოვნოს პროცესის სისწრაფე, თუმცა თუ ჩავუღრმავდებით, საქმეში მესამე პირების მონაწილეობის მიზანშეწონილობა სწორედ სწრაფი და ეფექტური შედეგის მიღწევისათვის არის განპირობებული. მესამე პირების ინსტიტუტი, წარმოადგენს რა საპროცესო ეკონომიის გარანტს, თავიდან აცილებს მხარეებს შემდგომში გადაწყვეტილების გაუქმების ალბათობას, პარალელური პროცესების გამართვას და ამით უზრუნველყოფს ეფექტურ გადაწყვეტილებებს. ხოლო საქმის ყოველმხრივ განხილვის შედეგად გამოტანილი გადაწყვეტილება უზრუნველყოფს ზუსტ და ეფექტურ შედეგებს.

საერთაშორისო რეგულაციები და ადგილობრივი პრაქტიკა

მესამე პირების ინსტიტუტის განხილვისას შეუძლებელია ყურადღების გარეშე დარჩეს 1997 წელს – ამერიკის სამართლის ინსტიტუტის (ALI) მიერ დაწყებული პროექტი „საერთაშორისო სამოქალაქო პროცესის პრინციპები და წესები“, რომელსაც 2000 წელს შეუერთდა კერძო სამართლის უნიფიკაციის საერთაშორისო ინსტიტუტი (UNIDROIT)¹¹. ALI/(UNIDROIT)-ის პრინციპები გვთავაზობს მსოფლიოს საუკეთესო პრაქტიკის, საერთო სამართლისა და კონტინენტური სამართლის დაბალანსებულ ნაზავს. პროექტი ოსტატურად წყვეტს ურთიერთსაწინააღმდეგო საპროცესო აქსიომების თაობაზე არსებულ განსხვავებულ შუალედურ მიდგომებს. საქმეში მესამე პირების ჩართვისა და თანამონაწილეობის წესებს არეგულირებს აღნიშნული პრინციპებიდან მეთორმეტე წესი – „სარჩელთა და მხარეთა სიმრავლე. ჩართვა“, რომლის მე-2 ნაწილის მე-საბამისად პირს, რომელსაც აქვს დავის საგანთან არსებითად დაკავშირებული ინტერესი, შეუძლია მოითხოვოს ჩართვა. თუ მოვახდენთ სამოდელო პრინციპებით შემოთავაზებულსა და საქართველოს სამოქალაქო კოდექსით განსაზღვრულ მესამე პირებს შორის შედარებას, საკმარის განსხვავებებს აღმოვაჩინოთ, კერძოდ: სამოდელო წესებით განსაზღვრულია, რომ საქმეში ჩართვის ინტერესი უნდა იყოს არსებითი მაშინ, როდესაც ჩვენს კანონმდებლობაში ინტერესის ხარისხზე მითითება არ არის. ასევე, საყურადღებოა სამოდელო კოდექსის დათქმა, რომლის შესაბამისადაც სასამართლოს საკუთარი ინიციატივით ან მხარის შუამდგომლობით შეუძლია მოითხოვოს შეტყობინება პირისათვის, რომელსაც აქვს ჩართვის ინტერესი. ჩართვისათვის მოწვევა წარმო-

10 Gottwald P. 2005. Comparative civil procedure, Ritsumeikan Law Review, N22; p. 25.

11 ALI/UNIDROIT Working Group, 2005. ALI/UNIDROIT Principles of Transnational Civil Procedure Appendix: Rules of Transnational Civil Procedure (A Reporters' Study), Rome, <http://www.unidroit.org>, p. 37.

ადგენს ხელსაყრელ შესაძლებლობას მესამე პირებისათვის, ჩაერთონ მიმდინარე პროცესში. მითითებული წესების 5.3 მუხლით, სასამართლოს საკუთარი ინიციატივით ან მხარეთა შუამდგომლობით შეუძლია მოსთხოვოს ჩასართავად მონვეულ პირს ინტერესის დასაბუთება. ჩართვისათვის მონვევამდე სასამართლომ კონსულტაცია უნდა გამართოს მხარეებთან. აღსანიშნავია, რომ სამოდელო კოდექსი ზემოაღნიშნული დათქმით იცავს სასამართლოს გადანყვეტილების საბოლოობის პრინციპს, ვინაიდან, „სამართლებრივი უსაფრთხოების მიღწევა შესაძლებელია, ერთი მხრივ, ეფექტური მართლმსაჯულებით, რომლის საბოლოო მიზანი არის სწორი, ობიექტური და სამართლიანი გადანყვეტილების მიღება ნებისმიერ საქმეზე; მეორე მხრივ, სასამართლოს ასეთი გადანყვეტილებისადმი სანდოობით, რომელსაც ორი მთავარი საფუძველი (ასპექტი) აქვს: სასამართლოს ავტორიტეტი და სასამართლოს გადანყვეტილების საბოლოობა – სადავო საკითხის საბოლოოდ გადანყვეტა და ამით სამართლებრივი სტაბილურობის ხელშეწყობა.¹² სასამართლო გადანყვეტილების საბოლოობისათვის განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება იმას, რომ საქმის განხილვა მოხდეს სრულყოფილად, ყოველმხრივ და მონაწილეობა მიიღოს ყველა იმ პირმა, რომლებიც დაკავშირებული არიან დავის საგანთან, რათა არ მოხდეს ახლად აღმოჩენილ გარემოებათა გამო გადანყვეტილების ბათილად ცნობა იმ მოტივით, რომ მესამე პირი არ მონაწილეობდა სასამართლოს მიერ საქმის განხილვაში. შესაბამისად, სასამართლო კონტროლის ის მექანიზმი, რომელიც სასამართლოს უტოვებს უფლებას საკუთარი ინიციატივით საქმის განხილვაში მონაწილეობისათვის მოიწვიოს სავარაუდო დაინტერესებული პირი, წარმოადგენს გადანყვეტილების საბოლოობის პრინციპის დაცვისათვის სწორ გადანყვეტას. ამასთან, აღნიშნული ინიციატივა არ ეწინააღმდეგება

დისპოზიციურობის პრინციპს, ვინაიდან მითითებულ უფლებას ექნება ინფორმაციული ხასიათი იმ პირებისათვის, რომლებმაც არ იციან სასამართლოში მიმდინარე იმ დავის თაობაზე, რომლის გადანყვეტილების ფარგლებიც შესაძლოა გავრცელდეს მათ უფლებებზე.

საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის მიხედვით, მესამე პირების საქმეში ჩართვა აუცილებელია მოითხოვონ ამ პირებმა ან მხარეებმა. რაც შეეხება სასამართლოს, მისი კომპეტენცია მესამე პირების საქმის განხილვაში ჩართვასთან მიმართებით შეზღუდულია. მით უმეტეს, თუ მხარეები მიზანმიმართულად არ განაცხადებენ აღნიშნულის თაობაზე. მაშინ, როდესაც ევროპული საპროცესო სამართალი გამოირჩევა მოსამართლის ფართო უფლებებით, ქართველი მოსამართლე, მესამე პირების საქმეში ჩართვასთან მიმართებით პასიური როლითაა განსაზღვრული. ასეთივე მოსაზრება აქვს ცივილისტ მარსელ შტორმს: „ეფექტური კონტროლის გარეშე შეჭიბრებითი პროცესი წააგავს განსხვავებული კულტურების შეჭიბრებისათვის ხელშეწყობას, რაც გენერირდება ისეთ გარემოში, რომელშიც სამართალწარმოების პროცესი აღიქმება ბრძოლის ველად წესების გარეშე. ასეთ აქტივობას უნდა მივყავდეთ სასამართლოსა და მხარეების ძალზე მკაფიო შრომის დანაწილებამდე: დავა ეკუთვნის მხარეებს, სადაც კვლევა ეკუთვნის მოსამართლეს. ეს ნიშნავს იმას, რომ მხარეებს მოეთხოვებათ წარმოადგინონ ფაქტები და არგუმენტები, სადაც მოსამართლე ახდენს განკარგვას – მან უნდა გადანყვეტოს დროითი ლიმიტები, მოიწვიოს მესამე პირები და განსაზღვროს დავის სამართლებრივი საფუძვლები“.¹³ როგორც ვხედავთ, საერთაშორისო მიდგომის შესაბამისად, მესამე პირების მონვევის კომპეტენცია სასამართლოს აქვს მინიჭებული, რაც გვაძლევს საფუძველს, რომ კანონმდებელს გაუწიოთ რეკომენდაცია საქართველოს მოსამართლეებისათვის

12 საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს პლენუმი, 05.11.2013, გადაწყვეტილება №3/1/531, გვ. 9.

13 Storme M. 2005. A Single Civil Procedure for Europe: A Cathedral Builders’ Dream, *Ritsumeikan Law Review*, N22; p. 96-97.

აღნიშნულის მინიჭების თაობაზე. აღნიშნული ნორმის არსებობა შეამცირებს ისეთ შემთხვევებს, როგორც ადგილი ჰქონდა 2013 წლის 5 ნოემბერის საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს პლენუმის №3/1/531 საქმის შემთხვევაში – ისრაელის მოქალაქეები – თამაზ ჯანაშვილი, ნანა ჯანაშვილი და ირმა ჯანაშვილი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ. როგორც მითითებულია გადაწყვეტილების გაცნობიდან ირკვევა, სასამართლო პრაქტიკაში პრობლემატურია მესამე პირების მიერ დამოუკიდებელი სარჩელის აღძვრა მაშინ, როდესაც დავის საგანთან დაკავშირებით არსებობს სასამართლოს კანონიერ ძალაში შესული გადაწყვეტილება. „არსებობს საკმაოდ მაღალი ალბათობა იმისა, რომ პირი, რომლის უფლებებს და მოვალეობებსაც ეხება კონკრეტული საქმე, არ მონაწილეობდეს საქმის განხილვაში. არსებობს თეორიული შესაძლებლობა, რომ მესამე პირმა კანონიერ ძალაში შესული გადაწყვეტილების გაუქმების გარეშე დაიწყოს დამოუკიდებელი სასარჩელო წარმოება, რადგან სარჩელის წარმოებაში მიღებაზე უარის თქმის პირდაპირი საკანონმდებლო საფუძველი არ არსებობს, თუმცა პრაქტიკაში ასე არ ხდება და საერთო სასამართლოები არილებენ ასეთ სარჩელებს. აღნიშნული განპირობებულია იმით, რომ სასამართლოები თავიდან იცილებენ ერთი დავის საგანზე ორი გადაწყვეტილების არსებობას.“¹⁴ მითითებული მოსაზრებით თუ ვიმსჯელებთ, საქმე გვაქვს არასწორ პრაქტიკასთან, რაც იწვევს არამართებულად მესამე პირების კონსტიტუციით დადგენილი და გარანტირებული სასამართლოსათვის მიმართვის უფლების შეზღუდვას. მოცემული მიდგომით პოტენციურ მესამე პირებს, რომლებსაც მონაწილეობა არ მიუღიათ საქმის განხილვაში, სასამართლოსათვის მიმართვის უფლების რეალიზებისათვის რჩებათ ერთადერთი გზა: მიმართონ სასამართლოს ახლად აღმოჩენილ გარემოებათა გამო გადაწყვეტილების გაუქმებისა

14 საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს პლენუმი, 05.11.2013. გადაწყვეტილება №3/1/531, გვ. 9.

და საქმის ხელახალი განხილვისათვის. საკონსტიტუციო სასამართლოს პლენუმმა #531 კონსტიტუციური განიხილა სასარჩელო მოთხოვნა საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 426-ე მუხლის მე-4 ნაწილის კონსტიტუციურობის თაობაზე საქართველოს კონსტიტუციის 42-ე მუხლის პირველ პუნქტთან მიმართებით და არაკონსტიტუციურად სცნო სსკ-ს 426-ე მუხლის მე-4 ნაწილის ის ნორმატიული შინაარსი, რომელიც შეეხება საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 422-ე მუხლის პირველი ნაწილის «გ» ქვეპუნქტით გათვალისწინებული პირებისთვის (სათანადო მოპასუხე და მესამე პირი დამოუკიდებელი სასარჩელო მოთხოვნით) გადაწყვეტილების ბათილად ცნობის მოთხოვნით საქმის წარმოების განახლების შესახებ განცხადების შეტანის დაუშვებლობას გადაწყვეტილების კანონიერ ძალაში შესვლიდან 5 წლის გასვლის შემდეგ. აღნიშნული გადაწყვეტილებით საპროცესო კოდექსით დაწესებული ვადის შეზღუდვა მოიხსნა, რამაც, შესაძლოა, სამომავლოდ გამოიწვიოს აღნიშნული უფლების ბოროტად გამოყენება ამ პირების მიერ. თუმცა მითითებული პრობლემატური საკითხის გადაჭრა ასევე შესაძლებელი იქნებოდა კანონმდებლის მიერ სამოქალაქო საპროცესო კოდექსში ცვლილების შეტანითა და სასამართლოსათვის მესამე პირების მოწვევის უფლების მინიჭებით. სასამართლოს რომ შეეძლოს საკუთარი ინიციატივით ყველა იმ პირის მოწვევა მესამე პირად, რომელთა უფლებებსაც შეიძლება შეეხოს სასამართლო გადაწყვეტილება, შემდეგ უკვე ამ პირთა გადასაწყვეტი იქნება საქმეში მესამე პირად მონაწილეობის საკითხი და მათი საქმეში არ მონაწილეობა ვერ გახდება საფუძველი ახლად აღმოჩენილ გარემოებათა გამო საქმის განახლებისა.

აღსანიშნავია, რომ მესამე პირების საქმეში არ მონაწილეობის გამო გადაწყვეტილების ბათილად ცნობის საკითხთან დაკავშირებით არსებობს ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მეორე სექციის 2010 წლის 27 მაისის განჩინება N 18156/05

საქმეზე „ჭიჭინაძე საქართველოს წინააღმდეგ“.¹⁵ ამ საჩივარში საქმე ეხებოდა იმ სასამართლო გადაწყვეტილების ბათილად ცნობას, რომლითაც ბათილად იქნა ცნობილი ყიდვა-გაყიდვის ხელშეკრულება, როგორც ზენოლის შედეგად დადებული. სასამართლოს მიერ სადავო ხელშეკრულების დამმონმებელი ნოტარიუსის განცხადების საფუძველზე, იმ მოტივით, რომ არ მონაწილეობდა საქმის განხილვაში, როგორც მესამე პირი, და სასამართლოს გადაწყვეტილებით ხელშეკრულების გაუქმებით შეილახა მისი რეპუტაცია, გაუქმდა სასამართლოს გადაწყვეტილება. საქართველოს სასამართლოს გადაწყვეტილება გასაჩივრდა ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოში. გადაწყვეტილებაში მითითებულია, რომ სასამართლოსათვის ყველაზე სამწახარო აღმოჩნდა ის ფაქტი, რომ ნოტარიუსმა, რომელიც პირველი სამოქალაქო საქმის მხარე არც ყოფილა, მიაღწია საბოლოო გადაწყვეტილების ბათილად ცნობას სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 422-ე მუხლის 1 (ბ) პუნქტის საფუძველზე. სასამართლოს მიერ მიჩნეულ იქნა, რომ აღნიშნული დებულება შეეხებოდა პროცესის რეალურ მხარეებს და უფრო მიზანშეწონილად მიიჩნია, რომ ნოტარიუსის პროფესიული რეპუტაციის დაზარალების შემთხვევაშიც კი ისეთი რადიკალური ზომა, როგორც იყო საბოლოო გადაწყვეტილების ბათილად ცნობა, არ წარმოადგენდა მართებულს. სასამართლოს მხრიდან უფრო შესაფერისი ქმედება იქნებოდა, ნოტარიუსისათვის, როგორც სავარაუდო მესამე პირისათვის, მიეცა რჩევა განმცხადებლის წინააღმდეგ ახალი სარჩელის შეტანის შესახებ. შესაბამისად, ევროპულმა სასამართლომ დაადგინა, რომ ადგილი ჰქონდა ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლის პირველი პუნქტით და პირველი დამატებით ოქმის პირველი მუხლით გათვალისწინებულ დარღვევას. აღნიშნულ

გადაწყვეტილებათა შედარებისა და ანალიზის საფუძველზე შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ ისინი მიმართულია იმ პირთა საკუთრებისა და სასამართლოსათვის ხელმისაწვდომობის უფლების დაცვისაკენ, რომლებიც წარმოადგენდნენ სავარაუდო მესამე პირებს, მაგრამ არ მონაწილეობდნენ საქმის განხილვაში. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიერ განხილულ შემთხვევაში საქართველოს სასამართლოს მიერ არ განხორციელდა სასამართლოს გადაწყვეტილების იმ გავლენის შეფასება, რაც მესამე პირების საქმეში ჩართვის საფუძველს წარმოადგენდა. ნოტარიუსს არ გააჩნდა დამოუკიდებელი სასარჩელო მოთხოვნით მესამე პირად საქმეში ჩართვისათვის საჭირო სათანადო იურიდიული ინტერესი. ევროსაბჭოს სასამართლოების პრეცედენტული სამართლის მიხედვით, „ინტერესი სასამართლოში განსახილველი საქმის შედეგებისადმი“ არსებობს იმ შემთხვევაში, თუ სასამართლოს გადაწყვეტილებას შეუძლია „ჩამრთველის“ სამართლებრივ პოზიციებზე ან ეკონომიკურ მდგომარეობაზე არსებითი გავლენა მოახდინოს. პროცესში ჩართვის ნების დართვისათვის ჩამრთველმა უნდა დაამტკიცოს, რომ აქვს არაპირდაპირი ინტერესი სასამართლოს გადაწყვეტილებისადმი. პირის ინტერესი ერთ-ერთი მხარის მიერ წამოყენებული სარჩელის წარმატების ან წაგებისათვის არასაკმარისია, თუ სასამართლოს მიერ მიღებული გადაწყვეტილება გავლენას არ ახდენს მხარის სამართლებრივ ან ეკონომიკურ მდგომარეობაზე.¹⁶ რაც შეეხება საქართველოს საპროცესო კანონმდებლობას, ევროპული კანონმდებლობისაგან განსხვავებით, სამართლებრივი ინტერესის არსებობა საერთოდ არ არის გათვალისწინებული. ქართველი ცივილისტების მოსაზრებით, „იურიდიული ინტერესი“ შეფასებითი მსჯელობაა. ამიტომ იგი განეკუთვნება არა გნოსეოლოგიის

15 ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო, 27.05.2010. მეორე სექცია, განჩინება N 18156/05, <http://www.supremecourt.ge>

16 European Parliament, 2012 Directorate-General for Internal Policies, Policy Department, Citizen’s Rights and Constitutional Affairs, Standing up for your right(s) in Europe, p. 55.

(შემეცნების) სფეროს, არამედ აქსიოლოგიის (ღირებულების, შეფასების) სფეროს. აქედან გამომდინარე, იურიდიული ინტერესის „დადგენა-დადასტურება“ მტკიცებულებების მეშვეობით, მათ შორის უშუალო (გრძნობის ორგანოებით) აღქმის გზით – შეუძლებელია. აქედან გამომდინარე, კანონმდებელმა უპირატესობა მიანიჭა მესამე პირის საქმეში ჩაბმის ისეთ კრიტერიუმს, რომელიც უფრო გასაგები იქნებოდა როგორც მხარეებისათვის, ისე სასამართლოსთვის¹⁷. თუმცა, იქვე აღსანიშნავია, რომ ამავე მოსაზრების ავტორი არ უარყოფს სამართლებრივი ინტერესის არსებობის აუცილებლობას: „იურიდიული ინტერესი საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კანონმდებლობითაც აუცილებელია, მაგრამ იგი არსებობს მაშინ, როდესაც სასამართლოს გადანყვეტილებას შეუძლია გავლენა მოახდინოს მესამე პირის უფლებებსა და მოვალეობებზე.“¹⁸ ამიტომ, ზემოაღნიშნულის გათვალისწინებით, მიზანშეწონილი იქნებოდა, რომ კოდექსში ზოგადი დათქმის „გავლენის მოხდენის“ ნაცვლად დაკონკრეტდეს თავად ამ გავლენის სახე. ამ ლოგიკით, ყველა პროცესში, რომელიც სანოტარო აქტს ეხება, საქმეში უნდა ჩაერთოს მისი დამმონშებელი ნოტარიუსი, რაც გამოიწვევს ქაოსს როგორც სანოტარო, ისე სასამართლო სისტემაში.

საპროცესო კანონმდებლობიდან გამომდინარე, სასამართლო პრაქტიკაში ხშირად ხდება დამოუკიდებელი სასარჩლო მოთხოვნის გარეშე ისეთი პირების ჩართვა, რომელთა მონაწილეობაც აუცილებელია საქმის განხილვისათვის და რათა პროცესის მონაწილის სტატუსი გააჩნდეს, ერთგვრიან მესამე პირებად დამოუკიდებელი მოთხოვნის გარეშე, მიუხედავად იმისა, რომ სასამართლოს გადანყვეტილებას არ შეუძლია გავლენის მოხდენა მათ უფლებებზე. მაგალითად, ასეთ პირს წარმოადგენს

ნოტარიუსი, რომლის მიერ დამონშებულ სანოტარო აქტთან დაკავშირებითაც მიმდინარეობს სამოქალაქო დავა მხარეებს შორის. ჩვენ მიერ განხილულ სამოქალაქო სამოქალაქო საპროცესო პრინციპების მე-13 წესში საუბარია პროცესის ისეთ ინსტიტუტზე, როგორცაა *amicus curiae* brief, რომელსაც საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კანონმდებლობა არ იცნობს. საქართველოში, მსგავსად სხვა კონტინენტური სამართლის ქვეყნებისა, აღნიშნული ინსტიტუტის გამოყენება, კერძოდ, დავის არსისადმი იურიდიული ინტერესის არმქონე მესამე პირებისათვის პროცესში მონაწილეობის ნების დართვა, არ წარმოადგენს ფართოდ გავრცელებულ პრაქტიკას. თუმცა, ზოგიერთ მათგანში, კერძოდ, საფრანგეთის პრეცედენტულ სამართალში განვითარებულ იქნა აღნიშნული ინსტიტუტი და ის მნიშვნელოვან მექანიზმს წარმოადგენს განსაკუთრებით საჯარო მნიშვნელობის საქმეებში. მე-13 პრინციპი არ უშვებს მათ მიერ წერილობით განცხადებას დავასთან დაკავშირებულ ფაქტებზე. ის უშვებს მხოლოდ მონაცემების, საფუძვლის, აღნიშვნების, სამართლებრივი ანალიზის და სხვა მსჯელობის წარდგენას, რაც შეიძლება სასარგებლო იყოს სამართლიანი და ზუსტი გადანყვეტილებებისათვის. აღსანიშნავია, რომ მითითებული ინსტიტუტის დანერგვა განხორციელდა 2015 წლის ივლისის კანონით საქართველოს ადმინისტრაციულ საპროცესო კოდექსში, რომელსაც დაემატა 16¹ მუხლი – სასამართლოს მეგობარი (*amicus curiae*). სამოქალაქო საპროცესო კოდექსში ისეთი მექანიზმის დანერგვა, როგორცაა „amicus curiae“-ს მიზანშეწონილი იქნებოდა იმ გარემოებიდან გამომდინარე, რომ გამოიწვევდა იმ არასათანადო მესამე პირების რიცხვის შემცირებას, როგორებადაც ხშირ შემთხვევაში გვევლინებიან სხვადასხვა ორგანიზაციები – მაგალითად, სსიპ „საქართველოს ნოტარიუსთა პალატა“ რომელიმე კონკრეტული ნოტარიუსის მიერ დამონშებული სანოტარო აქტის სამოქალაქო წესით გასაჩივრებისას. „ნოტარიატის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-3

17 ლილუაშვილი თ. ლილუაშვილი გ. ხრუსტალი ვ. ძლიერიშვილი ზ. 2014. საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო სამართალი, I ნაწილი, თბილისი. გვ. 160-161.

18 ლილუაშვილი თ. ლილუაშვილი გ. ხრუსტალი ვ. ძლიერიშვილი ზ. 2014. საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო სამართალი, I ნაწილი, თბილისი. გვ. 161.

მუხლის მოთხოვნათა შესაბამისად, ყველა ნოტარიუსი დამოუკიდებელია სანოტარო მოქმედების შესრულებისას, უფლებამოსილებაშენწყვეტილი ნოტარიუსების მიერ ნაწარმოები სანოტარო არქივი ინახება საქართველოს ნოტარიუსთა პალატაში და მოთხოვნის შემთხვევაში ამონაწერები დამოწმებული სახით გაიცემა დაინტერესებულ პირზე. მიუხედავად იმისა, რომ ერთმნიშვნელოვნადაა განმარტებული, რომ პალატა არ წარმოადგენს ნოტარიუსების უფლებამონაცვლეს, ხშირია შემთხვევები, როდესაც პალატა მესამე პირად დამოუკიდებელი მოთხოვნის გარეშე ერთვება მიმდინარე საქმისწარმოებაში, მიუხედავად იმისა, რომ გამოტანილი გადაწყვეტილება ვერ მოახდენს გავლენას პალატის უფლებებზე კანონმდებლობიდან გამომდინარე. სამოქალაქო საპროცესო კანონმდებლობაში საპროცესო მექანიზმის „amicus curiae“-ს დანერგვის შემთხვევაში უფრო დაზუსტებული იქნებოდა მხარეთა პროცესში მონაწილეობის სამართლებრივი საფუძველი და სტატუსი.

დასკვნა

როგორც ვხედავთ, განვითარების ყველა საფეხურზე მუდმივად ხდებოდა მესამე პირების საპროცესო უფლებებისა და მოვალეობების მოცულობის გაფართოება. სამოქალაქო სამართალწარმოებაში მესამე პირების ინსტიტუტს გააჩნია დიდი მნიშვნელობა და რთულია დავეთანხმოთ იმ ავტორთა მოსაზრებებს, რომელთა თანახმადაც მესამე პირების ინსტიტუტი ითვლება ზედმეტად და მავნებლად, რადგან ის გამოიყენება პროცესის გაჭიანურების მიზნით: პირიქით, მესამე პირების ინსტიტუტი სამოქალაქო პროცესის ერთ-ერთ ფასეულ რესურსს წარმოადგენს და მის ობიექტურ მოქმედებაზე მნიშვნელოვნადაა დამოკიდებული კონსტიტუციითა და საერთაშორისო აქტებით გარანტირებული ადამიანის სასამართლოსათვის მიმართვის უფლების რეალიზაცია.

ნიკო ხარბიანაშვილი

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. საქართველოს კონსტიტუცია, 1995 წლის 25 აგვისტო. www.matsne.gov.ge
2. საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი, 1997 წლის 14 ნოემბერი. www.matsne.gov.ge
3. საქართველოს ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსი, მუხლი 16, 1999 წლის 23 ივლისი. www.matsne.gov.ge
4. ლილუაშვილი თ., 2005. სამოქალაქო საპროცესო სამართალი, II გამოცემა, თბილისი.
5. ლილუაშვილი თ., ხრუსტალი ვ., 2007. საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის კომენტარი, II გამოცემა, თბილისი.
6. ლილუაშვილი თ., 2002. სამოქალაქო პროცესის საკითხები საქართველოს სასამართლოების პრაქტიკაში, (ნაწილი I), თბილისი.
7. ქურდაძე შ., 2006. სამოქალაქო საქმეთა განხილვა ზემდგომი ინსტანციის სასამართლოებში. თბილისი.

THE SIGNIFICANCE OF INTERVENTION IN THE CIVIL PROCEDURE

Nino Kharitonashvili

*PhD student, Ivane Javakhishvili Tbilisi State University,
LEPL Notary Chamber of Georgia, Legal specialist*

KEY WORDS: Court, interest, right

RESUME

The Article considers the origin of the third-party institute in civil procedure, its development and value for implementation of the right of access to the court. It also includes comparative analysis of the regulations related to third parties stipulated in the project „The International Rules of Civil Procedure“ of the American Law Institute (ALI) and the International Institute for the Unification of Private Law (UNIDROIT) and the third persons envisaged in the Civil Code of Georgia.

The Article analyzes problems of implementation of the third-party institute in judicial practice adducing two judicial decisions which obviously demonstrate results of inappropriate application of the third-party institute. The Article emphasizes the role of third parties in reopening cases in view of newly discovered facts provided that they had not participated in the legal proceedings.

As a recommendation the Article offers to assign the court with an authority to subpoena third persons according to the judge's initiative, which would promote strengthening of the principle of finality of judgments and advancing the principle of procedural economy.

The Article includes recommendations to concretize in the Civil Procedure Code of Georgia the type and the quality of influence to be exerted by the judgment on parties' rights in order

to involve them in the trial.

Considering the international practice article also recommends introducing the „amicus curiae“ procedural mechanism in civil

procedure legislation to avoid involvement of such parties in the civil procedure, whose rights and obligations are not influenced by the judgment.

NOTES:

1. European Convention on Human rights, 4.11.1950, art. 6. www.matsne.gov.ge (In Georgian)
2. Prikhodko I., 2005, Accessibility of justice in arbitration and civil proceedings. Pub: St. Peterburg state University №3. P. 345-347. (In Russian)
3. Qurdadze Sh., Khunashvili N., 2012. Civil Procedure Law, Meridian Publishing, Tbilisi, P. 126. (In Georgian)
4. Gorelov M., 2012. Third parties in Civil Procedures from immemorial time // the code of Arbitration and civil procedure. №2. P. 41. (In Russian)
5. Fleksor D., 1894. Cancellation of decisions with the request of third parties, not involved in the case. СП6.Р. 15. (In Russian)
6. Gorelov M., 2012. Third parties in Civil Procedures from immemorial time // the code of Arbitration and civil procedure. №2. p.41-43. (In Russian)
7. van Rhee C., 2005. European Traditions in Civil Procedure. edited by C.H. van Rhee, Interseria Antwerpen – Oxford, P. Oberhammer; T. Domej, p.103-106. (In English)
8. Braun/Grunsky, 2000. Zivilprozessrecht, Germany; 102-104. (In German)
9. Melnikov A., 1981. The course of the Soviet Civil Procedural Law, V. 1. Theoretical bases of justice on civil cases, publishing house „science“, Moscow, p. 236. (In Russian)
10. Gottwald P., 2005. Comperative civil procedure, Ritsumeikan Law Review, N22, p.25. (In English)
11. ALI/UNIDROIT Working Group on Principles and Rules of Transnational Civil Procedure, 2005. ALI/UNIDROIT Principles of Transnational Civil Procedure Appendix: Rules of Transnational Civil Procedure (A Reporters' Study), Rome, <http://www.unidroit.org/>; p. 37. (In English)
12. Constitutional Court Plenum, 5.11.2013. Decision №3 / 1/531, p. 9. (In Georgian)
13. Storme M., 2005. A Single Civil Procedure for Europe: A Cathedral Builders' Dream, Ritsumeikan Law Review, N22; p.96-97. (In English)
14. Constitutional Court Plenum, 5.11.2013. Decision №3 / 1/531, p. 9. (In Georgian)
15. European Court of Human Rights, 27.05.2010. Second section, Decision N18156/05, <http://www.supremecourt.ge> (In Georgian)
16. European Parliament, 2012 Directorate-General for Internal Policies, Policy Department, Citizen's Rights and Constitutional Affairs, Standing up for your right(s) in Europe, p. 55. (In English)
17. Liluashvili T., Liluashvili G., Khustali V., Dzlierishvili Z., 2014. the Civil Procedure Law of Georgia, I part, Tbilisi, p.160-161. (In Georgian)
18. *Ibid.*, p.160-161. (In Georgian)

BIBLIOGRAPHY:

1. Constitution of Georgia. 1995. 25.08.version of June, 2015. www.matsne.gov.ge (In Georgian)
2. Civil Procedural Code of Georgia.14.11.1997. Version of June, 2015. www.matsne.gov.ge (In Georgian)
3. The Administrative Procedure Code of Georgia, 23.07.1999. www.matsne.gov.ge (In Georgian)
4. Liluashvili T., 2005. Civil Procedure Law. II edition, Tbilisi. (In Georgian)
5. Liluashvili T., Khrustali V. 2007. The comments to the Civil Procedure Code of Georgia. (In Georgian)
6. Liluashvili T., 2002. Issues of civil proceedings in the courts practice. (Part I), Tbilisi. (In Georgian)
7. Qurdadze Sh., 2006. Review of civil affairs by higher courts. Tbilisi. (In Georgian)

საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია
„სისხლის სამართლის მეცნიერების
თანამედროვე ტენდენციები“

INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE
“Modern tendencies of Criminal
Law Science”

კონფერენციის შრომები
ARTICLES PRESENTED TO THE CONFERENCE

ორგანიზატორი:
ევროპის უნივერსიტეტის
სამართლის სამეცნიერო-კვლევითი
ინსტიტუტი

ORGANIZER:
THE LAW SCIENTIFIC RESEARCH
INSTITUTE OF THE EUROPEAN
UNIVERSITY

14.05.2016